

TRECUTUL

UNEI

REȘEDINȚE REGALE

Resumatul unei conferințe ținute pentru
secția din Sinaia a «Ligei Culturale» la 26 Decembre 1908
de N. IORGA.

VĂLENIÎ-DE-MUNTE

EDITURA TIPOGRAFIEI «NEAMUL ROMĂNESCU»

1908.

www.dacoromanica.ro

Trecutul unei reședințe regale

Resumatul unei conferințe ținute pentru secția din
Sinaia a «Ligei Culturale» la 26 Decembre 1908,
de N. Iorga

I.

Există, pe lângă strălucitoarea Sinaie de vară, o Sinaie a iernii, o Sinaie permanentă, și încă una însuflețită de cele mai bune sentimente. Cine umblă de mult ca să descopere Romîni, cu trupul și sufletul, în Țara-Românească, și izbutește une ori și pe alocurea, dar nu-și pierde răbdarea, trebuie să fie, fără îndoială, foarte mulțumit de această nouă descoperire, că și aici pămîntul țerii Romînilor adăpostește Romîni.

Dacă aș îndrăzni să vorbesc Sinaii de vară — și ajungî de la o vreme, într'o astfel de operă, foarte curajos, până într'atîta, încît să vorbești oamenilor despre neamul de care se țin, — aș încerca poate să-i spun ceva despre noi înșine. Oaspeții d-voastră din lunile vesele sînt împodobiți cu multe talente și însușiri; înnainte de toate însă, ei sînt oameni suptîri, bine crescuți. Și oamenii bine crescuți sînt deprinși a îngădui. De ce n'ar fi tolerat decî o conferință despre

poporul în mijlocul căruia trăiesc și despre moștenirea lui ?

Această moștenire e una de vitejie și de cultură. Oriunde, în orice colț cît de ferit, cît de îngust în hotare, o veți găsi. Și anume cu aceeași putere înălțătoare și educativă. Orice fărîmă de aur are puterea de a prinde lumina din aier și de a o răsfrînge luminos. Și această moștenire a noastră e de aur bun și o cît de suptire pojghită din ea este pentru noi lumină adevărată. Orî e ca acele scînteii de putere, nesfîrșit de mici, care se desfac neconținut dintr'o fărîmă nevăzută a aceluî radiant corp nou, care înseamnă veșnica răspîndire de energie.

Voiu să vă fac deci, în legătură cu trecutul acestui unghiî de munte al Sinaii, puțină istorie românească. Nu vă înfiorați cum se înfiora lumea pe vremuri la anunțarea unei conferințe istorice. Istoria se poate spune și scrie în două feluri : sau vorbește de morți ca un pomelnic, care e și el mort, căci cine poate sorbi îndemnuri din cuprinsul lui de nume și de leături ? Sau e istorie cu tile, cu lămurire și predică. Tilcul e de neapărată nevoie, aici ca și în biserică. E drept că și fără tile Cuvîntul lui Dumnezeu e sfînt, precum fără tile chiar istoria e adevăr, dar numai tilcul fac ca rostul sfînt și rostul de adevăr să fie în stare a lumina cărările grele pe care se tîrește, rătăcind adesea orî, omenirea întregă și neamurile din care ea se alcătuieste.

Tilcul trebuie să ni dea energie națională prin conștiință națională. Aceasta e cea mai mare putere ce putem dobîndi. Trebuie să părăsim vechile superstiții de despreț față de noi înșine, care ni-au făcut atîta rău. În loc, trebuie să fim străbătuți fiecare de mîndria acestui adevăr : că stăm de două mii de ani pe acest pămînt, pe care am îndeplinit, generație după generație, operă de vitejie și de cultură, care alcă-

tuieste legitimitatea stăpînirii noastre exclusive aice și ne face a putea privi drept la cîte neamuri aũ sărit la noi peste Dunăre, la cîte ni le-aũ bătut vîntul de pe alte plaiuri, la toate vrăjmășiile, ca și la toate puterile și măririle mai nouă. Astfel numai, urmărind, descoperind și păstrînd în toate locurile o tradiție istorică ce înobilează, vom ajunge a ne crede un adevărat neam, dintre acelea care nu se mătură și nu se înjugă de orice îndrăzneți.

II.

Avem în țară localități al căror nume nu-l înțelegem: el vine de la vre una din națiile a căror locuință s'a strecurat între stratele mai adînci ale neamului nostru. Sînt altele, destule, care prin numele lor spun cum e pămîntul acolo. Sînt, iarăși, foarte multe care amintesc pe întemeietor, pe strămoș; să zicem că el a fost un Albu; urmașii lui se zic Albești, fiecare din ei fiind un Albesc; satul lor e al Albeștilor sau Albeștii.

Sinaia nu e un nume barbar lăsat nouă, el nu spune nimic despre această frumoasă natură încunjurătoare, și nici numele «moșului» nu trăiește într'insa. Sinaia e Sinaî, muntele arabic unde Moisi a primit tablele legii, acele table pe care și azi le poate primi din cer oricine se ridică la înălțimi cu gînd curat, care face ca din rostul dumnezeiesc să se ivească un înțeles pentru noi, oameni pămîntenî. Între Sinaî și Sinaia nu e nicio deosebire; chiar muntelui sfînt din Biblie i se zicea de ai noștri «Sinaia». După obiceiul de atunci oamenii vorbeiau de muntele Sinaî, și de aici, prin confuzie cu substantivele feminine, se căpăta forma feminină Sinaia, precum, prin altă confuzie cu nume feminine, din mănăstirea lui Marcu sau Mărcuță, și, în graiul vechiu: a Mărcuței, din a lui Cernica Știrbei,

decî a Cernicăi, s'au făcut denumirile actuale Mărcuța și Cernica.

Între localitățile noastre mai este una care reproduce un depărtat nume străin, din același Răsărit; e Galata, mănăstirea Galata de lingă Iași, pe care a numit-o astfel un ctitor domnesc care-și avea multe și însemnate rosturi la Constantinopol. Pentru ca în mijlocul pustietății de stînci și codri să se ridice o nouă mănăstire a Sinaii, trebuiau două lucruri: o legătură de recunoștință între ziditor și acest loc, și o cucernică legătură de închinare deosebită între el și «Sinaiia» Arabiei.

Să le căutăm:

Una din cronicile muntene ale veacului al XVII-lea ni vorbește de o familie foarte puternică și minunat unită, a vechilor Cantacuzini, darnici și milostivi pe cît erau de bogați și buni creștini, pe cît erau de mari boieri: de spre tată, urmași ai Împăraților constantinopolitani, al căror vultur bicefal e săpat în piatră și în această mănăstire a Sinaii. Tatăl fusese ucis de Vodă Ghica, — prins acasă, dus la Snagov, în mănăstirea din ostrov și, impietate neauzită unită pe lingă nedreptate, neomenie și lipsă de respect pentru înaintate bătrînețe, zugrumat de unul din stîlpii — vechi stîlpi, ca și aceștia de aici — ai trapezării, unde, privind icoanele, se ospătau călugării snagoveni. Mama, Elina, Poștelniceasa acestui Constantin Cantacuzino, era fata lui Radu-Vodă Șerban, și el zugrăvit în șirul ctitorilor Sinaii, Radu Șerban, care e și dînsul legat de trecutul acestor plaiuri prin aceia că a trecut, după Mihai Viteazul, muntele, și a bătut doi Crai unguri ai Ardealului, ucigînd pe unul din ei, Moise Székely, a cărui peire e amintită prin cutare piatră pusă în zidul Otelului Europa din Brașov, pe locul chiar unde stăpînitorul ardelean a căzut de fulgerătoare mină românească.

Constantin și Elina au avut șese fete, măritate prin deosebite familii mari ale țării, și șese băieți. Aceștia au trăit în umbra mamei lor, ne osebindu-și moșiile și gata să se adune oricând la chemarea ei. Se adunau astfel și la hramuri de sfinți, și, de ziua Sf. Nicolae din anul 1675, ei trebuiau să se adune, deși nu era numele niciunuia din ei, pentru a întinde praznic săracilor în ziua marelui sfânt milostiv.

Bănuiala lui Duca-Vodă, urmaș al lui Ghica acel care ucisese pe bătrînul Postelnic, îi găsi aici, măcar pe unii între dinșii. Cealaltă fugiră de saragelele domnești, care veniseră cu căruța să-i ridice. Mihaï, om «din fire cu socoteala înaltă și cuvîntul vre-odată gios să-i rămîie nu priimia, la minie iute», spune învățatul său contemporan, un dușman, Dimitrie Cantemir, nu era dintre aceia cari fug bine. Fu pus, prin urmare, în căruța care trebuia să se oprească la temnița opoziției celei mai primejdioase. Dar saragelele, — sămănînd supt acest resort cu modernii noștri jandarmi rurali, cu cari n'am îndrăzni să-i asemănăm în toate —, dînd de mîncarea și băutura săracilor, se aruncară setoși și flămînzi asupra lor și, pe cînd serbau astfel prin anticipație hramul făcătorului de minuni arhierarh Nicolae, Mihaï «se pogorî din căruța jos și așa încetișor trecu pren mijlocul lor, pînă ieși din curte afară și intră într'o casă». O singură saragea-l văzu, dar nu-l vădi nimănui.

Fugi, firește, spre Brașovul celei mai răpezi și mai sigure mîntuirii. Ca să ajungă acolo, de la Mărgineni, el nu putea să ieie drumurile obișnuite pe atunci, care scoteau în Ardeal pe valea Teleajenului său pe a Dimboviței, la Rucăr-Dragoslave și la cetatea Branului. Se infundă în pustietate, în *această* pustietate, și, unde află siguranță de dușmani, izvor de apă și loc ca să-și plece capul spre odihnă, își însemnă pentru mai tîrziu, ca să mulțamească lui Dumnezeu, precum

fratele său Șerban, pe care-l uria un Domn, îl iubia o Doamnă și amîndouă aceste patimi îl puseră, de frica morții, pe drum de pribegie, făcu mănăstire în pădurea de lîngă București a Cotrocenilor, unde fusese cel d'intîi popas al fugii sale.

Trecură cîtiva ani. Șerban era acum Domn, însă un Domn trufaș și jignitor, care, în marea lui ambiție împărătească, stricase și desăvîrșita armonie ce domnise atîta vreme între frați. Ei se îndușmăniră deci cu dînsul, iar bătrîna maică fu prinsă de o adîncă durere, pe care se duse să o împace la Mormîntul Mîntuitorului, greu drum pe atunci, unit cu primejdii mari și pe care-l începeau oamenii vremii, cum a făcut și Elina, dictîndu-și testamentul. Cu un alaiu de ostași romîni, porni Postelniceasa, dar, trebuindu-i cineva cu iubire și îngrijire, care să-i stea aproape, ea luă pe Mihaî. Ajunse la Ierusalim în ziua de 26 April 1682, pe care o înseamnă un Grec de acolo, și, pe cînd dînsa se odihnia de o cale așa de lungă, Mihaî, luînd cu sine, îmi spune pâr. arhimandrit Nifon, un frumos paraclis de lemn lucrat la noi, merse pînă la Muntele Sfînt, unde petrecu, mulțămît de izbînda deplină a călătoriei, cîteva zile, pe care nu le uită însă niciodată.

Întorcîndu-se, Mihaî fu Spătarul nepotului său de soră, Constantin-Vodă Brîncoveanu, și îndeplini multe sarcini în țară și la Constantinopol, unde era capuchehaie, ceia ce însemna pe atunci un ambasador vioiu și isteț, care nu scăpa din ochi niciun prilej de a folosi Domnului său, țerii sale. Găsi însă vreme pentru a-și plăti datoria de recunoștință față de Dumnezeu izbăvitorul, închinîndu-i lîngă «muntele Bucegiului» mănăstirea românească a Sinaii.

III.

Ați păstrat-o, lîngă noua biserică, a cării confusie de stiluri românești, în afară de un tipic elaborat la
www.dacoromanica.ro

noi prin trei sute de ani de muncă, și pe atât de frumos pe cât de potrivit cu clima,— a cărui grosolană auritură «orientală», ai cărui ciudați sfinți, suptți și strîmbi, a cărui lipsă de armonie și lipsă totală de legătură cu tradiția, fac un interesant contrast de rău-gust risipitor, de străinism neînțelegător, cu vechea zidire, smerită, mărunță, discretă, dar trainică și frumoasă.

Era odată un pridvor aerat și luminos, sprijinit pe stâlpi frumos sculptați, pe cari azi îi cuprinde și îi ascunde,—ca în atâtea alte biserici, pentru a căpăta încă o încăpere închisă,— un prost părete de cărămidă. În fund, ușa se deschide între sculpturi în piatră, care amintesc pe acelea de la cealaltă ctitorie a lui Mihai Spătarul: frumoasa biserică bucureșteană a Colței. Aceiași săpătură liberă a chipurilor de evangheliști, aceleași elemente nouă, apusene, după normele italiene ale Renașterii.

Sus, ochii caută în zădar însemnarea sculptată—și cu cită artă, în toate timpurile! — care, după formulă, să spuie cum, «în numele Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfintului Duh, ctitorul — cu toate titlurile sale — a zidit acest sfînt locaș, cu hramul cutare; ispravnic -- îngrijitor cinstit al lucrului — fiind cutare om de casă al lui—, la anii de la Facerea Lumii și de la Hristos atîția». În schimb, un egumen grec din vremea lui Alexandru-Vodă Moruzi, decî de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, a pus să se însemne cu văpsea neagră că el a dres — adecă a mîzgălit — zugrăveala mănăstirii.

Cum se poate lămuri lipsa obișnuitei pisanii? Iată cum. Și la Colțea¹ ea e distrusă prin lovitură de ciocan, fără ca vre-un egumen mai nou să fi pus slove scrise acolo, unde fusese cu mult mai frumoase slove săpate.

¹ Mihai a mai zidit mănăstirea din Rîmnicul-Sărat, închinată tot muntelui Sinai, și schitului Titireciu.

Această distrugere de inscripție e în legătură cu o mare tragedie de boieri și Domni.

Constantin Stolnicul, învățatul frate mai mare al lui Mihaï, — și acela zugrăvit între ctitorii Sinaii, — rîvnia Scaunul muntean pentru chiposul și mîndrul său frî Ștefan. De aceia el răsturnă pe Brîncoveanu și aduse moartea acestuia și a fiilor săi pe malurile Bosforului.

După această nelegiuire se ridică o a doua ambiție nelegiuită. Din căsătoria lui cu jupînesele Maria și Teodora, Mihaï avunouă băieți, cari sînt înfățișați, cu toții mărunței, pe păretele mănăstirii, și cari muriră toți afară de unul singur, Comisul, mai mult pribeag prin Ardeal, care a dăruit Sinaii cutiuța de metal cu ornamentație profană, din care o inscripție cirilică a făcut un artofor pentru ținerea nafurii. A doua căsătorie dădu lui Mihaï și șese copile, pe care le putem vedea în aceeași zugrăveală a ctitorilor; una din cele cinci care ajunseră de vîrstă se mărită cu boierul moldovean Dumitrașcu Racovița, fratele fostului Domn moldovean Mihaï-Vodă ¹.

Acuma Spătarul voiă să facă Domn, în locul nepotului pe care-l uria, pe acest frate al ginerelei săi. Izbuti să răstoarne pe Ștefan-Vodă, care, dus la Constantinopol, cu tatăl său, Constantin Stolnicul, fu zugrămat acolo împreună cu dînsul. Dar, în loc ca Domnia munteană să fie căpătată de cel mai mare dintre Racovițești, ea se dădu «Fanariotului» Nicolae Mavrocordat, urmaș după mamă al Domnilor Moldovei, care aduse tăierea la Adrianopol a primejdiosului Spătar Mihaï, încheind astfel tragedia Cantacuzinilor.

Mihaï Spătarul murise ca hain, ca trădător față de Poartă. Se dădu deci lui Nicolae Mavrocordat porunca de a nimici orice amintire scrisă, publică, a osindi-

¹ Celelalte intrară în familiile Gulianò, Rudeanu, Cozliceanu, Argetoianu.

tului. Și astfel se ajunsese la acest urit atentat la memoria unui mort, care, înduioșându-ne, aduce în amintire o altă ștergere de nume, care înseamnă o puternică manifestare a conștiinței publice: raderea, sfărîmarea cu ciocanul, după 1551, a numelui lui Ilie-Vodă Rareș, care, din tinerească aplecare către cele mai noi mode țarigrădene, se făcuse turc și, părăsindu-și, odată cu legea, și neamul, se făcuse vrednic de osînda obștească pe care o putem citi în manuscrisele bisericești răzăluite, în inscripția de la biserica din Tîrgu-Frumos, ca și în notițele mutilate pe care un călugăr le-a făcut pe perețele bisericii Păpăuților de lingă Botosani.

*

Prin ușa aceasta împodobită se intră în pașnica biserică smerită, în fund se văd stîlpi cu îngrijire și *noutate* săpați, cari se înfășură în ghirlânzi de flori împleticite și poartă scorpii pe capitelurile lor, — dintre cei mai frumoși stîlpi pe cari ni i-a lăsat vechea noastră artă.

Din această îngustă «tindă a femeilor», din acest pronaos plin de întunec, se trece în naos, în adevărata biserică, ale cărei strane nu se rotunjesc în arce, după tipic, ci au forma unor pătrate. Vechea zugrăveală, cojită, se vede numai pe alocură, mai bine în marea icoană din Pantocrator, a Dumnezeirii care binecuvintează. La altar, două senine icoane, pe fond de aur, făcute de un meșter rus de obîrșie la 1703, cînd, deci, clădirea nu era cu totul gata, deși se dăduseră poate acele cărți rusești, care poartă iscălitura și micuța pecete fină a ctitorului.

Dincolo de această catapiteazmă de zid, vine încăperea strîmtă a altarului. Două turnuri, cu arcuituri de zid răsărite în jurul ferestilor, păstrate încă la cel de de-asupra naosului, care avea odinioară și două

coperișuri, unul la mijlocul înălțimii, încununaă chiar de la început clădirea; cel mai mare slujia și de clopotniță.

Mănăstirea Sinaii se mai deosebește însă și prin aceia că și-a păstrat chiliile neatinse într'o parte a lor. Printr'un lung gang, care poartă sus niște false podoabe gotice și ai cărui pereți înfățișează în zugrăveală de la sfârșitul veacului al XVII-lea scene din Patimile lui Hristos, se ajunge la un paraclis, care se înseamnă și prin bune icoane, făcute acum vre-o sută de ani de zugravul român Mincu¹.

IV.

Mănăstirea era menită să fie, nu numai locul de adunare al «sihaștrilor ce schimniciaă acolo în muntele Buceciului», «cel mai înalt munte», dar și un centru de viață literară și artistică, un adăpost de traducători, copiatori, caligrafi, de meșteri în deosebitele ramuri ale artei aplicate la viața bisericească. Ceva de acest fel se și începuse, și Academia Română posedă o carte, luată din biblioteca mănăstirii Cernica, niște *In-vățături* ale lui Teodor Studitul, unul din îndreptătorii vieții -mănăstirești ortodoxe, care au fost prescrise de la 7 Maiă la 10 August 1725 în Sinaia, prin ostelenile călugărului Silivestru, «smeritul între iermonași».

Drum de negoț nu trecea prin aceste locuri, ale căror primejdii — au fost înlăturate numai prin administrația și tehnica timpurilor noastre. Dar între zidurile sigure ale Sinaii, în buna ospătare a călugărilor, își dădeau întâlnire pe la 1740 ispravnicii domnești din Prahova cu membrii Sfatului din Brașov cari aveau

¹ Mihaï Spătarul era cunoscul și pentru «rîvna lui la gheografie și arhitectură».

de hotărît vre-o pricină privitoare la ciobăniî romîni de pe amîndouă laturile Carpaţilor.

Ceia ce sfărîmă adesea liniştea Sinaii şi o ruină la urmă aŭ fost împrejurările de războiŭ între Turci şi Austriaci. Mai mult decît odată ele atinseră şi acest colţ de munte, care, smuls adesea de catane, luat înapoi de Principatul muntean, trebuie să iubească şi pentru aceia aşa de mult «Liga Culturală», arătînd că, dacă pentru jertfele străine ale unui depărtat cutremur,—jertfe dintr'un neam înrudit şi prieten, de alminterea, şi vrednice de toată compătimirea şi ajutorul,—s'aŭ găsit bani în România prea săracă pentru ca să ajute în 1907 pe răniţii, văduvele şi orfanii criminalei «represiuni» a răscoalelor ţerăneşti,— astfel de bani ai săracilor măcar se pot găsi şi pentru a ţinea vie pe alte tărîmuri romăneşti flacăra sufletului naţional, în clipe cînd, prin şcoala elementară chiar, vîntul duşman al culturii maghiare ameninţă să-l stingă.

Încă din războiul care aduse prinderea la Bucureşti de catane şi trimeterea la Sibiiŭ a lui Nicolae Mavrocordat, generalul Stainville poruncia lui Tige să trimeată la Sinaia un «locotenent cu garnisona covenită» pentru ca să poată tăia calea celor cinci steaguri de oaste romănească sosite la Cămpina. De sigur că în Septembrie 1716 Sinaia a fost ocupată de Austriaci, cari ieşiră însă din ea peste cîtva timp. La 1720, un egumen grec, episcop titular al Tirului, făcea o poartă nouă prin zidul de împrejmuire, cea veche fiind sfărîmată de străini. Cu un an înnainte, Matei Creţulescu Stolnicul, înrudit cu Cantacuzinii, lăsa să i se facă după moarte pomenire şi la Sinaia.

Alte ocupaţii aduseră alţi ostaşi împărăteşti. La 21 Februar 1788 ofiterul von Czintyo, venind din Braşov,

cu infanterie și cavalerie, înainta prin Sinaia până la Comarnic. Mai tot Ținutul era moșie cantacuzinească. La Comarnic îl întâmpinau Constantin Cantacuzino, cu doi alți boieri, cu vătaful Mihalachi și vre-o 60 de plăieși și slujitori armați, mulțumind lui Dumnezeu că vin timpurile Împăratului creștin. Cu acești însoțitori români, catanele merg până în preajma Cîmpinei, culeg pe supușii austriaci amenințați, ieaă hrana în marginea Țîrgului de vamă și se retrag apoi prin Sinaia, fără altă pierdere decît a «uneii șăpci căzute în apă».

Peste câteva luni veniaă oștile lui Mavrogheni, care ocupa Sinaia și trimetea o proclamație Brașovenilor, amintindu-li de vechea lor unire cu Principatul muntean. Cel d'întîiu act iredentist ca și, de-alminterea, actul unui Grec mai vechiū, Despot, care chema pe toți Romîni la unire pe temeiul coborîrii lor din aceiași strămoși romani. Acum, Mavrogheni era un Grec, și încă unul cam într'o parte; dar ostașii lui erau Romîni; românește chema el pe alți Romîni la înfrățirea în idealul românesc, și steagul lui era steag românesc, ale cărui colori se păstrează în tricolorul de azi.

Apoi după aceasta vijeliile războiului nu mai bat pe aici. Doar la 1819, niște Sirbi neplătiți din garda lui Vodă Caragea, răscolindu-se, cată adăpost la Sinaia, și oastea țerii era acum așa de slabă, încît Domnul trebuia să stea la vorbă cu ei și să li plătească lefile, după care unii din Sirbi plecară spre casă, iar alții luară loc în rîndurile străjii celui din urmă Domn fanariot.

V.

Până acum cunoaștem biserica Sinaii, arta Sinaii, suferințele războinice ale Sinaii. Călugări, catane, ostași romîni; dar boierimea, aceia care caută vara aierul

bun și răcoarea aici, fără să dea, în schimb, orașului un Teatru, o bibliotecă, o societate de binefacere?

Iată și boierimea, în cea d'întăiu a ei înfățișare. E în 1802. Pazvangii, ostașii turci de pradă ai răsculațului Pazvantoglu din Vidin, au năvălit în Oltenia, au prădat un bîlciu, au dus boieri și cocoane în robie, au jăfuit Craiova, au umplut de nenorociri pămîntul de peste Olt. Și acum vine vestea că ei pregătesc o fulgerătoare lovitură Bucureștilor.

A fost o nespusă groază. Domn era un bătrîn mișel, Mihaî-Vodă Suțu. El a fugit întăiu, și 70.000 de oameni după el, în orașul de Scaun al Domniei lui rămîind numai sărăcimea și vagabonzii, *Craii*, cari se improvisaseră stăpînii ei și jăfuitorii caselor părăsite. O parte din fugarii, miî de oameni, s'au opoșit la Vălenii-de-Munte. Alții, cei mai mulți, au poposit la Sinaia, înainte de a coti spre Piatra-Craiului, ca să treacă apoi în Ardeal. În această strălucită epopie de fugă, ei își aveau și istoricul, pe Grecul Dionisachi Fotinò, și acesta ni descrie pe boierii înspăimîntați, dormind «unii în cară, alții supt cară, cutare în șatri tuflite cu pînzături de casă» și jelește soarta cocoanelor — «cine poate zugrăvi țipetele și bocetele cocoanelor: nu le mai puteai mîngîia» —, care în acest fel își făceau cea d'întăiu intrare în viitoarea lor stăpînire de vară de la Sinaia.

VI.

Acum vin alte timpuri, pe care d-voastră le știți mai bine decît mine. Bate vînt de sentimentalitate și romantism, pe care vechii boieri și jupînese, vechii Domni, Doamne și Domnițe nu-l cunoșteau, ca unii ce erau deprinși a se încleșta în luptă cu realitatea și a o birui, unii răpuind dușmanul, altele alinînd harnic suferința oricui; — bune vremuri cînd străinul nu înainta fiindcă noi ne țineam prin munca noastră.

Curtea princiară a noii dinastii se așează în lunile de vară la Sinaia. Diplomații vin în urma ei. «Lumea bună» se simte datoare a nu lipsi de la apel. Castelului renan al Peleşului, în taină de codru, în susur de ape, îi urmează o lume de clădiri, care formează un oraș, cu o populație permanentă, pe lângă cea călătoare.

Și, totuși, față de acest oraș nou o părere de rău mă prinde. S'o spun. Mi se pare că mă aflu în *altă* Sinaie: *șaletele* în stil svițerian, norvegian, renan, modern, ultra-modern, secesionist, așa de urît împărechiate, dispar, și văd în loc case care au formele de construcție solidă și frumoasă ale locuinței țerânești. Pot să locuiască și cei mai mândri boieri adevărați în ele, căci la obirșia boierimii celei adevărate e doar un țeran de ispravă, biruitor în luptă, căruia moșia dăruită de Domn i-a răsplătit atunci vitejia. E și singura boierie pe care o putem saluta!

Văd mănăstirea, fără biserica de mahalagiesc aur trivial, așa de grosolan «orientală». O văd însă cu înnaltele, puternicele ei ziduri vechi. Călugării scriu și lucrează artă pentru biserică în vechile chilii neatînse. Iar din mijlocul lor răsar mîndre case domnești, care s'au ridicat, după sfatul unei societăți conștiente de moștenirea ei culturală și pătrunse de mîndria la care-și are dreptul, s'au ridicat în stilul obișnuit de un Ștefan-cel-Mare, un Alexandru Lăpușneanu, un Matei Basarab și Constantin Brîncoveanu, Domnii *noștri*, pentru a adăposti în rosturi românești tradiționale dinastia cea nouă, unind și astfel conștiința întregului trecut cu prezentul și cu speranțele viitorului întreg.

